Sivistysvaliokunta

Suomen kesäyliopistot ry:n lausunto

Asia: HE 74/2026 vp – Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Suomen kesäyliopistot ry kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä. Esityksen toteutuessa vapaan sivistystyön oppilaitoksilta poistuisi mahdollisuus tukea maahanmuuttajien kotoutumista, sillä lakisääteinen tehtävä ja siihen kohdistuva rahoitus esitetään poistettaviksi.

Lakimuutos kaventaa mahdollisuuksia opiskella vapaan sivistystyön oppilaitoksissa (§27)

Esityksen mukaan kotoutumiskoulutusta ja lukutaitokoulutusta saa jatkossa järjestää **vain työvoimapoliittisena koulutuksena**. Vapaan sivistystyön oppilaitokset eivät enää voi toteuttaa näitä koulutuksia omana koulutusmuotonaan edes vapaan sivistystyön valtionosuudella.

Tämä tarkoittaa käytännössä:

- vapaan sivistystyön laissa lakisääteinen kotoutumiskoulutustehtävä ja siihen kohdennettu valtionosuus poistetaan oppilaitoksilta (9 § ja 10 §).
- kotoutujien koulutuspolut yksipuolistuvat ja joustavat vaihtoehdot vähenevät

Vapaan sivistystyön osaamisen menettäminen ja kilpailutuksiin siirtymisen riskit

Muutos kaventaisi merkittävästi koulutustarjontaa erityisesti niille kotoutujille, joiden oppiminen tehostuu joustavissa ja pedagogisesti monipuolisissa vapaan sivistystyön matalan kynnyksen koulutusmuodoissa.

Maahanmuuttajakoulutuksen siirtäminen pois vapaan sivistystyön piiristä johtaisi vuosien aikana kertyneen tiedon ja osaamisen menettämiseen. On riskinä, että kilpailutusten kautta koulutusten tarjoajiksi valikoituu organisaatioita, joille taloudellinen tulos on laatua merkittävämpi tekijä. Tämä voi pitkällä aikavälillä heikentää oppimistuloksia ja kasvattaa kustannuksia, jos opiskelijat eivät saavuta riittävää kielitaitoa tai muita työllistymisen kannalta keskeisiä taitoja säädetyssä ajassa.

Lakimuutoksen myötä supistuva kotoutumisaika ei tarjoa mahdollisuutta puutteellisten taitojen vahvistamiseen jatkokoulutuksella. Tämän seurauksena riski pitkäaikaisesta työttömyydestä kasvaa, mikä on sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta taloudellisesti ja sosiaalisesti haitallista.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten perustehtävänä on järjestää opetusta ja kehittää toimintaansa ensisijaisesti pedagogisin, ei taloudellisin lähtökohdin. Tämän vuoksi vapaan sivistystyön järjestämässä kotoutumiskoulutuksessa on voitu luottaa koulutuksen korkeaan pedagogiseen laatuun ja voittoa tavoittelemattomaan toteutukseen. Mikäli koulutuksen järjestäminen esitetyn muutoksen myötä siirtyy kilpailutusten kautta osin koulutusorganisaatioiden ulkopuolelle, kasvaa riski pedagogisen laadun heikkenemisestä ja sitä kautta koulutuksen vaikuttavuuden laskusta.

Vapaassa sivistystyössä kotoutumiskoulutusta, lukutaitokoulutusta ja aikuisten perusopetusta on voitu järjestää hallinnollisesti kevyesti, jolloin valtionosuusrahoitus on kohdentunut tehokkaasti itse koulutukseen. Hallinnollisen rakenteen keventyminen on mahdollistanut resurssien suuntaamisen

opetukseen eikä hallintokuluihin, mikä on ollut sekä kustannustehokasta että koulutuksen laatua tukevaa.

Ratkaisulla on myös huomioitavia työllisyysvaikutuksia, sillä vapaan sivistystyön oppilaitoksiin on rekrytoitu päätoimisia opettajia kyseisiin tehtäviin. Mahdolliseen lainsäädännölliseen muutokseen tulisi varata riittävästi aikaa, koska toistaiseksi voimassa olevien työsuhteiden päättäminen edellyttää asianmukaisia ja ajallisesti kestäviä menettelyjä. Kokonaisuutena arvioiden ratkaisu on taloudellisesti epätarkoituksenmukainen.

Valtionosuusrahoitus on mahdollistanut vapaan sivistystyön pitkäkestoisen koulutuksen sekä opetushenkilökunnan pitkäjänteisen työllistämisen. Jos kesäyliopistojen osallistuminen jatkossa edellyttää palveluhankintakilpailutusten voittamista, heikkenee koulutuksen järjestämisen jatkuvuus. Samalla opetushenkilökunnan tarve pirstaloituu eikä rahoituksen ennakoitavuus enää mahdollista pitkäaikaisia työsuhteita tai koulutuksen vakaata suunnittelua.

Esitetyt rajoitukset kaventavat kotoutujien mahdollisuuksia (§30)

Lakiesityksen §30:n mukaan kotoutumisajalla olevat ja kotoutumistukea saavat henkilöt voivat osallistua vapaan sivistystyön omaehtoiseen koulutukseen **vain työvoimaviranomaisen harkinnan perusteella**, ja ainoastaan silloin, kun koulutus **edistää ammatillisia tai työllistymisvalmiuksia.**

Ammatillisuusvaatimus rajaa jatkossa kotoutumista edistävistä opinnoista pois suuren osan vapaan sivistystyön keskeisistä vahvuuksista, kun hyväksyttäviä olisivat vain ammatillista osaamista tai pätevyyttä lisäävät opinnot. Tämä sulkee ulkopuolelle yleissivistävät opinnot, kieliopinnot, jotka eivät tähtää ammatilliseen pätevyyteen, sekä yhteiskunnallisia ja arjen taitoja vahvistavat kurssit.

Kielitaito, arjen taidot, yhteiskunnalliset valmiudet ja digitaidot ovat kuitenkin keskeisiä edellytyksiä työllistymiselle ja ammatillisiin opintoihin siirtymiselle. Ammatillisesti suuntautuneet opinnot edellyttävät jo lähtökohtaisesti melko sujuvaa suomen tai ruotsin kielen taitoa (A2–B1), ja korkeakouluopinnot vähintään tasoa B2.

Vapaan sivistystyön koulutukset ovat toimineet monille maahanmuuttajille ensimmäisenä saavutettavana ja turvallisena väylänä kohti koulutusjärjestelmää ja työelämää. Ammatillisuusvaatimus kaventaa tätä polkua merkittävästi ja heikentää mahdollisuuksia rakentaa tarvittavia perustaitoja ennen ammatillisiin opintoihin siirtymistä.

Lukutaitokoulutuksen resurssipaineet ja kannattavuushaasteet

Esityksessä todetaan, että lukutaitokoulutus on *resurssi-intensiivistä*, sillä se edellyttää suurta tuntimäärää ja pieniä ryhmäkokoja. Tämä kuvaa hyvin koulutusmuodon luonnetta: opiskelijat tarvitsevat vahvaa yksilöllistä tukea ja opetuksen laatu perustuu riittäviin henkilöstöresursseihin.

Erityisesti pienissä kunnissa opiskelijamäärät voivat olla niin vähäisiä, ettei ryhmiä saada täyteen. Tällöin koulutuksen järjestäminen muuttuu tappiolliseksi, vaikka tarve olisi ilmeinen. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa juuri eniten lukutaitokoulutuksesta hyötyvät kotoutujat, jäävät palveluiden ulkopuolelle alueellisen epätasa-arvon vuoksi.

Tiukka ikäraja aikuisten perusopetukseen

Esitys tuo uuden, erittäin tiukan ikärajan perusopetuksen tukemiseen omaehtoisena opiskeluna.

- Jos kotoutuja on täyttänyt 40 vuotta, ei hän enää pääsääntöisesti voi saada tukea perusopetuksen suorittamiseen omaehtoisena opiskeluna (ellei taustalla ole erittäin painavaa syytä kuten pitkäaikainen sairaus).
- **Vaikutus vapaaseen sivistystyöhön:** Monet kesäyliopistot ovat erikoistuneet järjestämään koulutusta juuri työikäisille ja vanhemmille maahanmuuttajille. Tämä muutos sulkee suuren osan potentiaalisista opiskelijoista pois näistä palveluista.

Hallituksen esitys ei edistä kotoutumista, vaan kaventaa sitä poistamalla vapaan sivistystyön lakisääteisen tehtävän kotoutumiskoulutuksesta. Muutos heikentää erityisesti ikääntyvien maahanmuuttajien ja heikosti koulutettujen koulutuspolkuja, kun joustavat ja pedagogisesti monipuoliset vaihtoehdot poistuvat. Esitys muuttaa kotoutumiskoulutuksen rakenteita tavalla, joka vähentää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kouluttautua ja kiinnittyä suomalaiseen yhteiskuntaan.

Olisi aiheellista arvioida, saavutetaanko lakimuutoksella tosiasiallisesti ne säästöt, joita sillä tavoitellaan. Mikäli rahoitusta leikataan, on epävarmaa, kykenevätkö kunnat järjestämään riittävästi kotoutumis- ja lukutaitokoulutusta omana toimintanaan tai ostopalveluina. Tämä voi johtaa koulutusjonojen kasvuun, mikä puolestaan viivästyttää kotoutumista ja työllistymistä.

Kuntien rahoituksen kiristyminen ja kilpailumenettely voivat kasvattaa ryhmäkokoja ja heikentää yksilöllistä tukea ja ohjausta. Tällä on todennäköisesti kielteinen vaikutus oppimistuloksiin. Mikäli kielitaito sekä yhteiskunnalliset ja kulttuuriset valmiudet jäävät heikoiksi, heikkenevät myös mahdollisuudet työllistyä tai siirtyä ammattiin johtaviin opintoihin.

Ehdotamme, että vapaan sivistystyön lakisääteinen kotoutumiskoulutustehtävä sekä siihen kohdennettu valtionosuus säilytetään. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat vuosien ajan toteuttaneet kotoutumis-, lukutaito- ja aikuisten perusopetusta kustannustehokkaasti, laadukkaasti ja hallinnollisesti kevyesti. Valtionosuusrahoitus on mahdollistanut pitkäjänteisen koulutuksen suunnittelun, osaavan henkilöstön työllistämisen sekä koulutuksen jatkuvuuden.

pääsihteeri Tuija Österman

Suomen kesäyliopistot ry